

Załącznik Nr 1
do Uchwały Nr XLV/403/09
Rady Miejskiej
Tomaszowa Mazowieckiego
z dnia 26 sierpnia 2009 roku

Miejski System Wspierania Aktywności Seniorów na lata 2009 – 2015

„Tomaszów dla seniorów”

**Tomaszów Mazowiecki
czerwiec/lipiec 2009 roku**

*Starzy ludzie poruszają się wolniej,
ale wiedzą lepiej, dokąd
zmierzają.*

*Może i wolniej podejmują decyzje,
ale ich decyzje są mądrzejsze.*

*Może i wolniej myślą,
ale ich myśli są bardziej
przenikliwe.*

*Może i gorzej widzą,
ale ich wzrok sięga głębiej.*

*Może i gorzej słyszą,
ale lepiej wiedzą,
czego w ogóle słuchać.*

*Może i gorzej radzą sobie
z nowoczesną technologią,
ale więcej wiedzą
o tajemnicy życia.*

(publikacja Fundacji Pacific Institute Europe)

SPIS TREŚCI

SPIS TREŚCI.....	3
WSTĘP	4
1. Polityka międzynarodowa na rzecz osób starszych	5
2. Polityka społeczna Gminy Miasto Tomaszów Mazowiecki wobec osób starszych.	9
3. Analiza demograficzna i problemowa.....	10
4. Analiza celów strategicznych i poziomu ich wdrożenia do realizacji.....	14
5. Priorytety miejskiej polityki wobec seniorów – cele i zadania	22
6. Źródła finansowania	24
7. Uwagi końcowe	25
Spis wykresów:	27

WSTĘP

W dniu 29 października 2008 roku Rada Miejska Tomaszowa Mazowieckiego podjęła Uchwałę Nr XXXII/283/08 o przyjęciu „Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Tomaszowa Mazowieckiego na lata 2008-2015”. Na podstawie przeprowadzonej diagnozy określono w dokumencie kierunki działań strategicznych potrzebnych do poprawy funkcjonowania sfery społecznej. Priorytet 4 zakłada inicjowanie przedsięwzięć zmierzających do tworzenia warunków sprzyjających integracji w starzejącym się społeczeństwie.

Niniejszy program stanowi kontynuację i uszczegółowienie zaplanowanych działań strategicznych.

W niniejszym programie uwzględniono zgodność z dokumentami programowymi o zasięgu krajowym i lokalnym:

- Strategią Polityki Społecznej na lata 2007 – 2013,
- Strategią Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Tomaszowa Mazowieckiego na lata 2008-2015.

1. Polityka międzynarodowa na rzecz osób starszych

Zagadnienia związane z sytuacją osób starszych po raz pierwszy podjęte zostały na „Pierwszym Światowym Zgromadzeniu na temat Starzenia się Społeczeństw” w Wiedniu 1982 roku. Stwierdzono wówczas, że prognozowany wzrost ludności w wieku powyżej 60 lat wiązać się będzie z poważnymi skutkami społecznymi, ekonomicznymi i kulturowymi. Uznano za konieczne zapewnienie seniorom odpowiedniego poziomu życia, możliwości samorealizacji i uczestnictwa w życiu społecznym i rodzinnym.

W 1991 roku opracowane zostały i przyjęte „Zasady działania ONZ na rzecz osób starszych” określające **prawa seniorów** w odniesieniu do poszczególnych dziedzin życia:

I. Niezależność

1. Osoby starsze powinny mieć dostęp do odpowiednich zasobów żywności i wody, schronienia, odzieży i opieki lekarskiej poprzez zabezpieczenie dochodów, wsparcie ze strony rodziny i społeczności oraz formy samopomocy.
2. Osoby starsze powinny mieć możliwość znalezienia zatrudnienia lub innych form zarobkowania.
3. Osoby starsze powinny mieć możliwość uczestnictwa w decydowaniu o terminie i tempie rezygnacji z pracy.
4. Osoby starsze powinny mieć możliwość korzystania z właściwych programów edukacyjnych i szkoleniowych.
5. Osoby starsze powinny mieć możliwość życia w warunkach, które zapewniają bezpieczeństwo i które można dostosować do indywidualnych preferencji i zmiennego poziomu psychofizycznej sprawności.
6. Osoby starsze powinny mieć możliwość zamieszkiwania w domu tak długo, jak jest to możliwe.

Uczestnictwo

1. Osoby starsze powinny utrzymywać więzi ze społeczeństwem, brać aktywny udział w formułowaniu i realizacji programów mających bezpośredni wpływ na ich warunki bytowe, a także powinny dzielić się swoją wiedzą i doświadczeniem z młodszymi pokoleniami.
2. Osoby starsze powinny mieć możliwość poszukiwania i korzystania z form służby na rzecz swoich społeczności oraz możliwość pracy jako wolontariusze na stanowiskach zgodnych z ich zainteresowaniami i możliwościami.
3. Osoby starsze powinny mieć możliwość zakładania ruchów lub stowarzyszeń osób starszych.

Opieka

1. Osobom starszym należy się opieka ze strony rodzin i społeczności oraz ochrona zgodna z systemem kulturowych wartości poszczególnych narodów.
2. Osoby starsze powinny mieć dostęp do opieki medycznej służącej utrzymaniu lub odzyskaniu optymalnego poziomu fizycznej, umysłowej i emocjonalnej aktywności jak również zapobieganiu chorobom lub opóźnianiu ich nadejścia.
3. Osoby starsze powinny mieć dostęp do usług socjalnych i prawnych dla wzmocnienia swojej autonomiczności, ochrony i opieki.
4. Osoby starsze powinny mieć możliwość korzystania z właściwych form opieki instytucjonalnej zapewniającej ochronę, rehabilitację oraz społeczną i umysłową aktywizację w humanitarnym i bezpiecznym środowisku.
5. Osoby starsze powinny mieć możliwość korzystania z praw człowieka i podstawowych swobód w trakcie przebywania w instytucjach zapewniających schronienie, opiekę lub pomoc medyczną, włączając w to pełne poszanowanie ich godności, przekonań, potrzeb i prywatności, a także prawa do decydowania o formie opieki i jakości życia.

Samorealizacja

1. Osoby starsze powinny mieć warunki, by w pełni rozwijać swój potencjał.
2. Osoby starsze powinny mieć dostęp do edukacyjnych, kulturalnych, duchowych i rekreacyjnych zasobów społeczeństw.

Godność

1. Osoby starsze powinny mieć możliwość życia godnego, bezpiecznego i wolnego od wyzysku oraz fizycznej lub umysłowej przemocy.
2. Osoby starsze powinny być traktowane godnie niezależnie od wieku, płci, rasowego lub etnicznego pochodzenia, ułomności lub innej cechy i powinny być szanowane bez względu na ich ekonomiczną przydatność.

W kwietniu 2002 roku w Madrycie odbyło się „Drugie Światowe Zgromadzenie ONZ na temat Starzenia się Społeczeństw” podczas którego opracowano „Międzynarodową Strategię Działania w kwestii Starzenia się Społeczeństw” będącą reakcją na szanse i wyzwania związane z procesem starzenia się społeczeństw i jednostek w XXI wieku. Ostatecznym celem strategii jest stworzenie lepszych warunków dla rozwoju społeczeństw przyjaznych ludziom w każdym wieku. Dominujące zadania tego dokumentu to:

1. zapewnienie bezpiecznej starości, które wymaga potwierdzenia gotowości do realizacji celu w postaci eliminacji ubóstwa wśród osób w podeszłym wieku i przestrzegania opracowanych przez Narody Zjednoczone Zasad Postępowania wobec Osób Starszych;
2. stworzenie osobom starszym odpowiednich warunków do pełnego i efektywnego uczestnictwa w gospodarczym, społecznym i politycznym życiu społeczeństw poprzez pracę zarobkową i pracę w charakterze wolontariuszy;

3. zapewnienie możliwości indywidualnego rozwoju, samorealizacji i zaspokojenia potrzeb bytowych w ciągu całego życia, a także w jego końcowym okresie, poprzez, między innymi, dostęp do form ustawicznego kształcenia się;
4. zagwarantowanie osobom starszym praw gospodarczych, społecznych i kulturalnych, a także praw obywatelskich i politycznych poprzez, między innymi, likwidację wszelkich form dyskryminacji ze względu na wiek;
5. zaangażowanie na rzecz równouprawnienia płci w grupie osób starszych poprzez likwidację dyskryminacji ze względu na płeć oraz wszelkich innych przejawów dyskryminacji;
6. uznanie kluczowego znaczenia międzypokoleniowej współzależności, solidarności i wzajemności dla społecznego rozwoju;
7. stworzenie systemów opieki zdrowotnej i pomocy osobom starszym, zgodnych z ich potrzebami;
8. sprzyjanie partnerskiej współpracy pomiędzy wszystkimi szczeblami administracji państwowej, organizacjami pozarządowymi, sektorem prywatnym i samymi osobami starszymi w zakresie przekładania Międzynarodowej Strategii na praktyczne działania;
9. ukierunkowanie badań naukowych i fachowej wiedzy na jednostkowe, społeczne i zdrowotne implikacje procesu starzenia się, zwłaszcza w krajach rozwijających się.

W niniejszym opracowaniu odniesiono się do analiz i zaleceń wskazanych w dokumentach strategicznych ONZ.

2. Polityka społeczna Gminy Miasto Tomaszów Mazowiecki wobec osób starszych.

Przez politykę społeczną wobec ludzi starszych rozumiemy zespół kompleksowych, planowych działań władz samorządowych oraz innych podmiotów społecznych, których celem jest:

- ⇒ poprawa i utrzymanie poziomu jakości życia i statusu społecznego osób starszych,
- ⇒ poprawa bezpieczeństwa seniorów,
- ⇒ zapewnienie możliwości uczestnictwa w kulturze i życiu społecznym miasta,
- ⇒ umożliwienie prowadzenia aktywnego i niezależnego życia,
- ⇒ integracja między pokoleniami,
- ⇒ kształtowanie pozytywnego obrazu starości w świadomości społecznej.

Zgodnie z kierunkami wynikającymi ze „Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Tomaszowa Mazowieckiego na lata 2008-2015” określone zostały trzy cele priorytetowe w zakresie tworzenia warunków sprzyjających integracji w starzejącym się społeczeństwie.

1.	Rozwijanie systemu opieki pielęgnacyjnej w formie modelu integracji środowiskowej z ludźmi starszymi i potrzebującymi pomocy.
2.	Rozwój różnorodnych form integracji społecznej osób starszych.
3.	Wspieranie rozwoju specjalistycznych usług ukierunkowanych na zaspokajanie potrzeb osób starszych.

W trakcie przeprowadzonych konsultacji społecznych powyższe cele zostały potwierdzone przez grupy zainteresowane jako najistotniejsze do realizacji, dokonano zatem pozytywnej weryfikacji zadań założonych w strategii.

3. Analiza demograficzna i problemowa

Przeprowadzając analizę demograficzną dotyczącą kwestii senioralnych, należy dokonać próby zdefiniowania pojęć „starość” i „starzenie się”.

Starość jest to proces oddziałujący na osobę w konsekwencji jej rozwoju (Stuart – Hamilton, 2000)

Starzenie natomiast to dynamiczny proces rozwojowy polegający na stopniowym obniżaniu możliwości czynnościowych narządów, co powoduje zachwianie równowagi wewnątrzustrojowej. Zjawisko to jest ciągle i nieodwracalne.

Trudno jest wskazać w sposób prosty definicję „**osoby starszej**” – zgodnie z powyższymi zapisami jest to osoba podlegająca procesom starzenia się, co oznacza spadek zdolności adaptacyjnych człowieka i postępujące ograniczenie samodzielności życiowej skutkujące nasileniem zależności od otoczenia.

Proces ten przebiega etapami - najpierw następuje starzenie społeczne, a następnie fizyczne. Jego różnorodność determinowana jest przez sposób i warunki życia, płeć, miejsce zamieszkania.

Przyjmując za kryterium kalendarzowy wiek człowieka wyróżnić można cztery okresy starości:

- ⇒ I okres 0-30 lat – młodość,
- ⇒ II okres 31-60 lat – wiek dojrzały,
- ⇒ III okres 61-90 – wiek senioralny (III wiek), *
- ⇒ IV okres powyżej 90 lat - wiek sędziwy.

* Uniwersytet Trzeciego Wieku

Światowa Organizacja Zdrowia (WHO) uznaje, że początkiem starości jest 60 rok życia i wyróżnia jej trzy zasadnicze etapy:

- ⇒ od 60 do 75 roku życia - wiek podeszły - tzw. wczesna starość,
- ⇒ od 75 do 90 roku życia – wiek starczy - tzw. późna starość,
- ⇒ 90 rok życia i powyżej – wiek sędziwy – tzw. długowieczność.

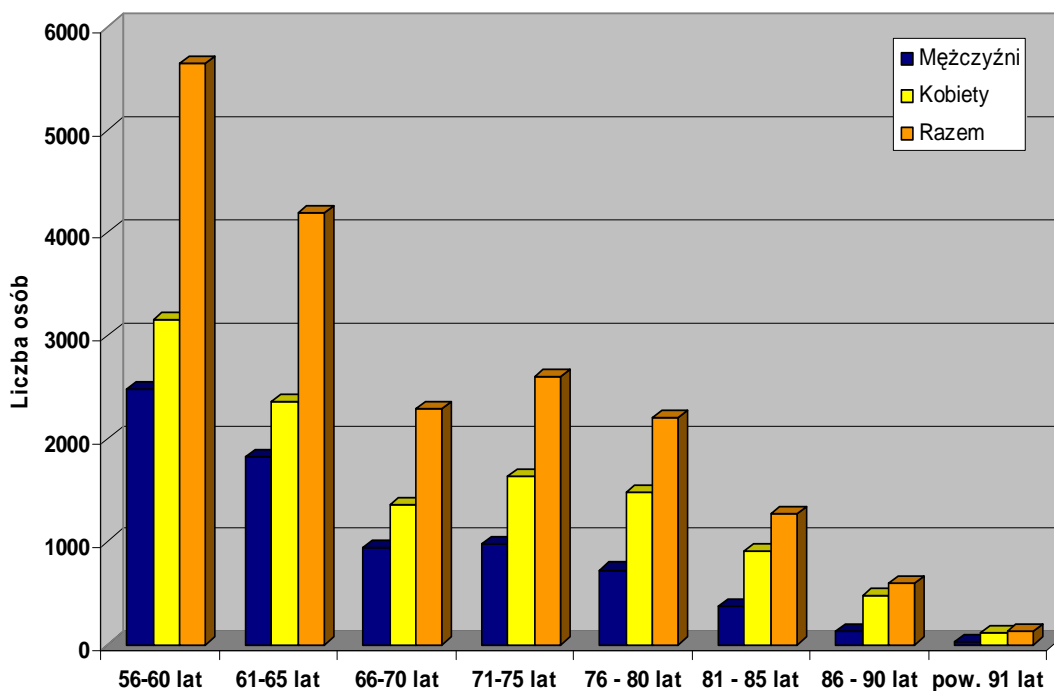
Na potrzeby programu przygotowano zestawienie wiekowe mieszkańców Tomaszowa Mazowieckiego w interwałach pięcioletnich, w podziale na płeć.

Tabela 1 Struktura wiekowa osób starszych – mieszkańców Tomaszowa Mazowieckiego

Wiek	Rocznik	M	K
56-60	1949-1953	2483	3157
61-65	1944-1948	1827	2361
66-70	1939-1943	936	1351
71-75	1934-1938	979	1628
76-80	1929-1933	727	1472
81-85	1924-1928	366	901
86-90	1919-1923	127	470
powyżej 91	do 1918	24	108

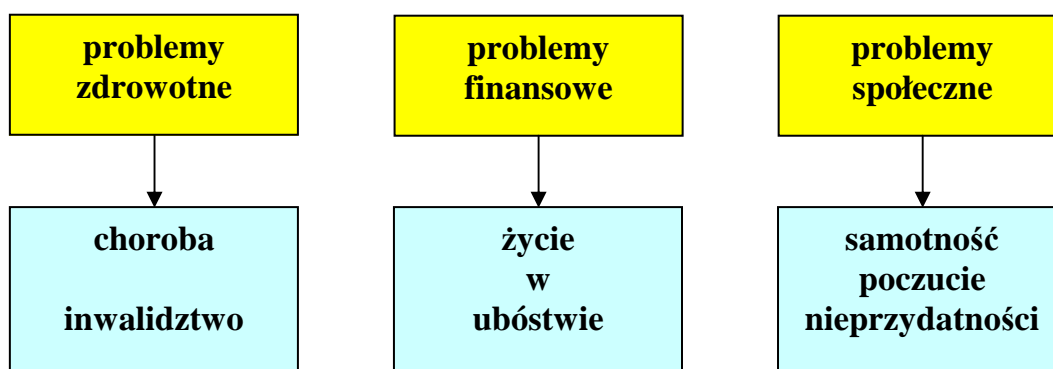
Źródło: Biuro Ewidencji Ludności na dzień 8 lipca 2009 r.

Wykres 1 Struktura wiekowa osób starszych – mieszkańców Tomaszowa Mazowieckiego

Źródło: Biuro Ewidencji Ludności na dzień 8 lipca 2009 r.

Do głównych problemów wieku senioralnego należą:

Według danych ogólnopolskich **osoby starsze cierpią najczęściej na choroby** układu sercowo – naczyniowego, narządów ruchu, układu oddechowego i trawiennego oraz cukrzycy i otępienia. Seniorzy skarżą się na trudności z przyswajaniem nowych informacji, mniejszą zdolność reagowania, trudności z adaptacją w nowej sytuacji, zmniejszoną podzielność uwagi. Oczywiście problemy te mają odmienny przebieg i inny stopień nasilenia u różnych osób. Jednocześnie kwestie leczenia są ściśle związane z problemami finansowymi, co wynika z konieczności zakupu leków, kosztów wizyt lekarskich lub ograniczeń dietetycznych. Przeprowadzona reforma służby zdrowia bardzo dotkliwie uderzyła w osoby starsze. Mają one wprawdzie możliwość dokonania wyboru lekarza, korzystania z profesjonalnej opieki geriatrycznej czy gerontologicznej, jednak z drugiej strony zmuszeni są oczekiwać na miejsce w szpitalu czy w kolejce do specjalisty, często dojeżdżać do innych, oddalonych miejscowości w celu skorzystania z bezpłatnych usług medycznych. Przy obecnym poziomie rent i emerytur, ludzi starszych nie stać na prywatne wizyty lekarskie.

Jednym z największych problemów osób starszych jest **samotność**. W połączeniu z refleksją nad przeszłością i przyszłością skutkuje ona depresją i załamaniem nerwowym. Seniorzy czują się osamotnieni nawet we własnej rodzinie, której model uległ w ostatnich latach znacznemu przekształceniu – zniknęły rodziny dwu-, trzypokoleniowe, w których dziadkowie czy babcie sprawowali ważną rolę. Dzisiejsza rodzina szybko usamodzielnia się, kolejne pokolenia opuszczają dom rodzinny, wzajemne relacje są zdecydowanie słabsze. Do momentu kiedy osoba

starsza jest sprawna i może służyć pomocą np. w sprawowaniu opieki nad dziećmi jest przydatna rodzinie. Sytuacja ulega pogorszeniu, kiedy senior staje się obciążeniem ze względu na swoją niesprawność. System instytucjonalnej opieki na osobami starszymi jest niewystarczająco rozwinięty.

Osoby starsze borykają się też z **brakiem poczucia bezpieczeństwa i nietolerancją otoczenia**. Jest to związane częściowo z powszechnie panującym „kultem młodości”. Młodzież, kierując się często stereotypami, myśli, że ludzie starsi prezentują sztywne poglądy, nie chcą ich analizować i zmieniać, uważają się za nieomylnych, lekceważą młode pokolenie i ich wartości życiowe, mają skłonność do zamykania się w sobie, koncentrowania na swoich dolegliwościach, są drażliwi i poirytowani. Powoduje to spychanie w cień osób starszych. Zatem bardzo istotnym jest **prowadzenie działań zmierzających do promowania pozytywnego obrazu seniora** zwłaszcza wśród młodych ludzi, podkreślanie takich cech jak: chęć rozwijania swoich umiejętności lub przekazywania ich innym, skrupulatność, ostrożność, doświadczenie, dystans do otaczającego świata, odpowiedzialność. Jak twierdzą sami seniorzy, aby powstrzymać starzenie psychiczne należy przełamać w sobie niechęć do zmian i nowości, nie zakładać, że wszystko co nowe jest trudne do opanowania lub wrogie, a uwierzyć, że może to być bodźcem do pobudzenia aktywności umysłu. Takie właśnie podejście pozwala na stałe znajdowanie się w centrum życia społecznego, na unikanie izolacji i depresji.

Dużym problemem społecznym jest też stosowanie przemocy wobec osób starszych. Agresja spowodowana jest zazwyczaj nieznaną psychiką i chorobami dotyczącymi osób starszych, co prowadzi do błędnej interpretacji pewnych zachowań seniorów, a co za tym idzie negatywnego odbioru prezentowanych przez nich postaw. Jednocześnie bodźcem do powstawania przemocy może być wyczerpanie psychiczne opiekunów, pozostających bez wsparcia i bez możliwości podzielnia się problemami wynikającymi z opieki nad osobą starszą. Wyróżnić można różne rodzaje agresji wobec osób starszych tj.:

- ⇒ agresję czynną, np.: szczypanie, popychanie, szarpanie, bicie,
- ⇒ agresję bierną np.: nieudzielenie koniecznej pomocy.

Dodatkowy problem stanowi fakt, że osoby starsze niechętnie mówią o stosowanej wobec nich przemocy, szczególnie jeżeli agresor jest jedną z najbliższych ofierze osób. Często przemoc ze strony syna czy córki jest traktowana jako osobista porażka wychowawcza, a zatem uważana za sprawę wstydlivą, o której się nie mówi.

4. Analiza celów strategicznych i poziomu ich wdrożenia do realizacji

W poszczególnych celach priorytetowych „Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Tomaszowa Mazowieckiego na lata 2008-2015” zaplanowane zostały do realizacji następujące zadania:

Cel 1	Rozwijanie systemu opieki pielęgnacyjnej w formie modelu integracji środowiskowej z ludźmi starszymi i potrzebującymi pomocy.
Zadanie 1.	Promowanie i rozwój grup pomocowych w formie wolontariatu do opieki nad osobami w wieku poprodukcyjnym, wymagającymi wsparcia w zaspokajaniu codziennych potrzeb.
Zadanie 2.	Rozwój wolontariatu na rzecz osób starszych wśród seniorów, którym możliwości zdrowotne pozwalają na podejmowanie tego typu działań – forma samopomocy.
Zadanie 3.	Przeprowadzenie szkoleń zawodowych, umożliwiających nabycie kwalifikacji w zakresie umiejętności opiekuńczych i wspieranie rozwoju nowych form usług opiekuńczych (spółdzielnie socjalne).
Zadanie 4.	Wspieranie organizacji pozarządowych działających na rzecz osób starszych – koordynowanie działań partnerskich ze szczególnym uwzględnieniem podtrzymywania sprawności fizycznej seniorów.
Zadanie 5.	Monitoring standardu życiowego osób w wieku senioralnym po 75 roku życia.

Cel 2	Rozwój różnorodnych form integracji społecznej osób starszych.
Zadanie 1.	Przeprowadzenie kampanii informacyjnej na temat przygotowania do starości oraz praw osób starszych.
Zadanie 2.	Wspieranie tworzenia integracyjnych klubów osiedlowych oraz świetlic dla osób starszych.
Zadanie 3.	Wspieranie tworzenia świetlic lub domów pobytu dziennego dla osób starszych.
Zadanie 4.	Rozwój różnorodnych form edukacji dla osób starszych.
Zadanie 5.	Promowanie oferty kulturalnej i rozrywkowej w mieście wśród osób starszych.
Zadanie 6.	Wprowadzenie bezpłatnych biletów komunikacji miejskiej dla osób powyżej 70 roku życia.

Cel 3	Wspieranie rozwoju specjalistycznych usług ukierunkowanych na zaspokajanie potrzeb osób starszych.
Zadanie 1.	Wspieranie rozszerzenia dostępności do świadczeń rehabilitacyjnych dla osób starszych.
Zadanie 2.	Opracowanie systemu dostarczania posiłków dla unieruchomionych osób starszych w ich miejscu zamieszkania.
Zadanie 3.	Wspieranie rozwoju alternatywnych form zamieszkania dla osób starszych, wymagających stałej opieki.

Od momentu wdrożenia Strategii stopniowo inicjowane są kolejne zadania z niej wynikające. W odniesieniu do problemów osób starszych również rozpoczęto działania w kilku zakresach.

W obrębie celu pierwszego, tj. **„Rozwijanie systemu opieki pielęgnacyjnej w formie modelu integracji środowiskowej z ludźmi starszymi i potrzebującymi pomocy”**, w strukturach Wydziału Polityki Społecznej Urzędu Miasta z dniem 1 czerwca 2009 roku powołane zostało Centrum Dialogu Społecznego i Wolontariatu.

Do zadań Centrum należy m. in. kształcenie profesjonalnych wolontariuszy, inicjowanie działań osób chętnych do zdobywania tego typu doświadczeń i kojarzenie ich poprzez pośrednictwo pracy ze środowiskami potrzebującymi pomocy. W ramach działalności tej komórki osoby starsze są grupą docelową w dwóch zakresach:

1. jako seniorzy wymagający wsparcia w zaspokajaniu codziennych potrzeb,
2. jako potencjalni wolontariusze (osoby w wieku poprodukcyjnym, którym możliwości zdrowotne pozwalają na podjęcie tego typu aktywności).

Zróżnicowanie wieku wolontariuszy pozwoli na wypracowanie modelu pomocy wzajemnej i integracji międzypokoleniowej na poziomie lokalnym – w obrębie miasta, osiedla, bloku.

Zgodnie z analizą przeprowadzoną na potrzeby Strategii w Tomaszowie Mazowieckim istnieje duże zapotrzebowanie na usługi opiekuńcze. Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej wspiera osoby starsze **usługami świadczonymi w domu chorego** - 24 osoby (koszt 1 h - 13,61 zł) – średnio realizowane jest 420 godzin w ciągu miesiąca (100 – 105 godzin tygodniowo),

w tym:

- 3 osoby pokrywają pełny koszt usług,
- 8 osób korzysta z usług opłacanych całkowicie przez MOPS,
- 13 osób pokrywa koszty częściowo.

MOPS korzysta ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki w ramach projektów systemowych poprzez aktywizację osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. Projekt „Wsparcie” obejmuje cykle szkoleń zawodowych, w tym szkolenie pn. „Opiekun osób starszych i chorych”, w którym uczestniczą 32 osoby. Uwzględniając prowadzone równoległe szkolenia z zakresu różnych form organizacji przedsiębiorstw socjalnych, umożliwi to docelowo powołanie spółdzielni socjalnej zajmującej się usługami opiekuńczymi.

Na terenie Tomaszowa Mazowieckiego funkcjonuje szereg organizacji, jednostek i podmiotów wspierających osoby starsze, w tym:

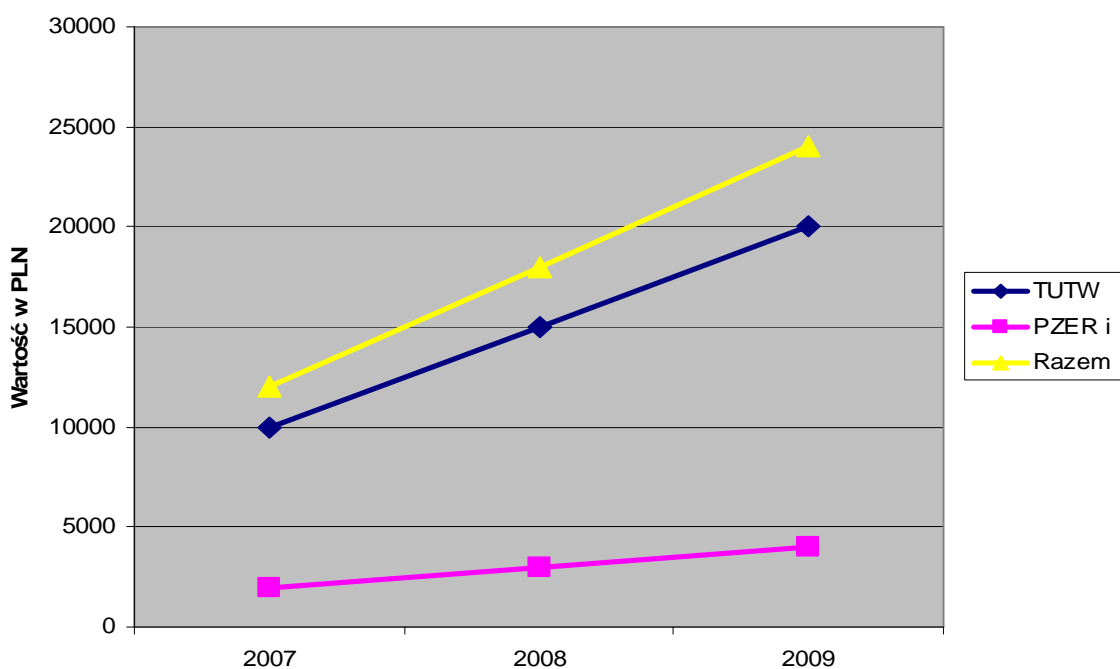
1. Tomaszowski Uniwersytet Trzeciego Wieku,
2. Polski Związek Emerytów, Rencistów i Inwalidów,

3. Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie,
4. Dom Pomocy Społecznej Nr 1,
5. Dom Pomocy Społecznej Nr 2,
6. Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej,
7. Klub Seniora przy Gimnazjum Nr 6.

W ramach realizacji „Programu współpracy Gminy – Miasto Tomaszów Mazowiecki z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego” ogłaszane są konkursy na realizację zadań związanych ze wspieraniem aktywności osób starszych. W tym zakresie działalności szczególnym zaangażowaniem wykazują się dwa stowarzyszenia:

- ⇒ Tomaszowski Uniwersytet Trzeciego Wieku,
- ⇒ Polski Związek Emerytów, Rencistów i Inwalidów.

Wykres 2 Wysokość wsparcia finansowego realizacji zadań wspierających aktywność osób starszych

Źródło: Wydział Polityki Społecznej Urzędu Miasta

Z powyższego wykresu wynika, że na przestrzeni trzech lat nastąpił dwukrotny wzrost wysokości środków przeznaczanych na realizację zadań wspierających seniorów, zarówno w zakresie ich aktywności edukacyjnej, integracyjnej, jak i sprawności fizycznej. Zadania te realizowane były przez dwie w/w organizacje pozarządowe.

W „Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Tomaszowa Mazowieckiego na lata 2008-2015” uwzględniony został również problem monitoringu standardu życiowego osób w wieku powyżej 75 roku życia. Według danych Biura Ewidencji Ludności Urzędu Miasta w Tomaszowie Mazowieckim zamieszkuje 4.020 osób (2.817 kobiet i 1.203 mężczyzn), które ukończyły 75 lat. Zgodnie ze wskazaniem zespołu konsultacyjnego grupa ta wymaga szczególnego zainteresowania, zatem w niniejszym programie założono podjęcie przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej monitoringu poziomu życia seniorów. W oparciu o bazę danych Urzędu Miasta pracownicy socjalni będą odbywać cykliczne wizyty w domach osób starszych, interweniować w sytuacjach koniecznych oraz koordynować opiekę nad nimi ze strony organizacji pozarządowych, wolontariuszy.

W zakresie celu drugiego, tj. **„Rozwój różnorodnych form integracji społecznej osób starszych”**, założone zostało przeprowadzenie kampanii informacyjnej na temat starości, która uwzględniac będzie kilka aspektów tego tematu:

- ⇒ przygotowanie społeczeństwa do procesów starzenia się i form radzenia sobie z tym problemem,
- ⇒ aktywności w wieku senioralnym, jako sposobu na „pogodną starość”,
- ⇒ praw osób starszych oraz odnoszenia się do nich z należnym szacunkiem,
- ⇒ informacja o instytucjach i organizacjach zajmujących się problemami osób starszych.

Kampania realizowana będzie we współpracy z mediami lokalnymi i organizacjami oraz koalicją skupioną wokół problemu senioralnego.

W ramach rozwoju integracji lokalnej z udziałem osób starszych planowane jest udzielanie wsparcia w tworzeniu stowarzyszeń i innych grup, co umożliwi udział tych podmiotów w konkursach na realizację zadań, a tym samym współfinansowanie wybranych działań ze środków publicznych. Z dotychczasowego doświadczenia wynika, że grupy nieformalne borykają się z brakiem źródła finansowania podstawowych potrzeb, przy jednoczesnym braku możliwości pozyskiwania składek członkowskich, gdyż członkowie stowarzyszenia to osoby utrzymujące się z emerytury. Bardzo istotnym elementem integracyjnym jest możliwość

przeprowadzenia miejskich obchodów Dnia lub też Dni Seniora. Będzie to forma nawiązania współpracy zarówno w obrębie środowiska, jak również pomiędzy grupami wiekowymi na poziomie lokalnym.

Jednocześnie istnieje silna potrzeba rozwoju oferty edukacyjnej, kulturalnej i rozrywkowej dostosowanej do potrzeb seniorów. Jest to obszar do zagospodarowania przez organizacje pozarządowe i ośrodki kultury, które w ramach realizacji swoich zadań, przy odpowiedniej ich promocji i poszerzeniu oferty, zyskują szeroką rzeszę odbiorców. Planuje się przygotowanie, z odpowiednim wyprzedzeniem, kalendarza imprez ze względu na specyficzną grupę docelową, która często potrzebuje wsparcia przy przemieszczaniu się, a zatem wcześniejszego planowania ewentualnego uczestnictwa w przedsięwzięciu. W ramach projektów edukacyjnych przeprowadzone będą działania w zakresie integracji międzypokoleniowej, w tym warsztaty rękodzieła, wymiany doświadczeń i umiejętności pomiędzy młodzieżą (obsługa telefonu komórkowego, komputera) a seniorami (szydełkowanie, haft). W odniesieniu do uczestnictwa osób starszych w ofercie kulturalno – rozrywkowej miasta zaplanowane zostały następujące projekty:

1. **„Kawka za złotówkę !”** – umożliwienie osobom w wieku senioralnym spędzenia wolnego czasu w kawiarniach na terenie miasta. Seniorzy będą mogli za 1 PLN wypić kawę lub herbatę oraz zjeść ciastko,
2. **„Kino za złotówkę !”** - umożliwienie osobom w wieku senioralnym korzystania z seansów kinowych. Osoby starsze będą mogły korzystać ze zniżek na seanse filmowe.
3. **„Poczytaj mi!”** – program z udziałem wolontariuszy, którzy w Miejskiej Bibliotece Publicznej jeden raz w tygodniu będą czytać głośno osobom starszym wybrane pozycje książkowe,
4. **„Miejsca przyjazne seniorom”** – program wyróżniania miejsc przystosowanych do potrzeb seniorów, w których mogą oni czuć się swobodnie; miejsca te zostaną wyróżnione certyfikatem za otwartość dla seniorów, za posiadanie specjalnych zniżek i rabatów oraz oferty i produktów dla osób starszych; dodatkowo będą one promowane przez środowiska senioralne.

W zakresie celu trzeciego, tj. „**Wspieranie rozwoju specjalistycznych usług ukierunkowanych na zaspokajanie potrzeb osób starszych**” stwierdzić należy, że zdecydowanie ograniczona jest możliwość wpływu Gminy – Miasto na kontraktowanie usług przez placówki medyczne. Opieka specjalistyczna prowadzona jest przez niepubliczne zakłady opieki zdrowotnej, czyli prywatne firmy. W niniejszym programie ujęto potrzeby osób starszych w zakresie dostępu do świadczeń medycznych, jednak tylko w formie wspierania edukacji prozdrowotnej.

Istotnym elementem wspierania osób starszych jest finansowanie lub współfinansowanie posiłków w punktach żywieniowych. Działania te realizowane są w ramach wieloletniego programu państwa w zakresie dożywiania. Kryterium dochodowe uprawniające do pomocy w zakresie dożywiania oraz określania zasad i trybu zwrotu wydatków poniesionych na świadczenia pomocy społecznej w zakresie dożywiania zostały podwyższone Uchwałą Nr LVI/480/06 Rady Miejskiej Tomaszowa Mazowieckiego z dnia 31 maja 2006 roku do poziomu 200 % kryterium dochodowego.

Z dofinansowania posiłków korzysta 18 osób, w tym 5 z nich częściowo dopłaca. Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej wydaje również decyzje na obiady dla osób starszych w DPS (w 2009 roku wydano 103 decyzje) spożywanych na miejscu lub na wynos. Koszt obiadów wynosi:

- ⇒ 6,00 zł w DPS na ul. Jana Pawła II,
- ⇒ 5,50 zł w DPS na ul. Polnej,
- ⇒ 8,50 zł z dowozem do domu klienta.

Według informacji pozyskanych podczas konsultacji społecznych zapotrzebowanie na tego typu usługi stale rośnie, co związane jest z procesem starzenia się społeczeństwa lokalnego oraz wzrastającą ilością chorób cywilizacyjnych.

Mieszkanie jest dobrem szczególnie istotnym dla funkcjonowania zarówno jednostki jak i całej rodziny. Służy zaspokajaniu podstawowych funkcji biologicznych i jest miejscem regeneracji sił, a zatem - elementarną potrzebą z punktu widzenia każdego człowieka.

Utrzymanie lokalu we właściwym stanie technicznym i higieniczno-sanitarnym wymaga nakładów często przekraczających możliwości finansowe, fizyczne i organizacyjne najemców. Problem ten dotyczy w głównej mierze jednoosobowych gospodarstw domowych, w tym samotnych osób starszych, mieszkających w bardzo złym stanie technicznym. Na skalę problemu wpływa również fakt braku zainteresowania i właściwej opieki ze strony osób najbliższych. Zaniedbanie lokali wpływa ujemnie na stan miejskiej substancji mieszkaniowej. Zgodnie z założeniami Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych opracowanej na lata 2009-2015 - w ramach zadania *Stworzenie warunków do zaspokajania podstawowych potrzeb mieszkaniowych* przewiduje się pomoc osobom starszym w remontach mieszkań i bieżących pracach konserwacyjnych w celu podniesienia standardów zamieszkiwania oraz zwalczania ubóstwa i wykluczenia społecznego. Warto, by taka forma pomocy była kontynuowana i rozszerzana, zarówno ze względu na dobrostan osób starszych, jak i mając na uwadze polepszanie stanu technicznego substancji mieszkaniowej miasta.

Poważnym problemem społecznym w Mieście pozostaje nadal ubóstwo dotyczące osób starszych oraz trudności w docieraniu bezpośrednio do tych osób. Dlatego jednym z działań Programu będzie przeprowadzenie diagnozy potrzeb mieszkańców miasta w wieku powyżej 75 roku życia.

Z powodu trudnej sytuacji bytowej ludzi starszych, podejmowane są działania w kierunku poprawy ich warunków mieszkaniowych. Uwzględniając ich problemy indywidualne przewiduje się stwarzanie możliwości zamiany mieszkań dużych i drogich w eksploatacji - na mniejsze i tańsze, w oparciu o system pośrednictwa i zachęt do zamiany mieszkań.

5. Priorytety miejskiej polityki wobec seniorów – cele i zadania

CEL PRIORYTETOWY	Planowane działania	Termin realizacji	Realizator
Rozwój systemu opieki i monitoringu poprzez integrację środowiskową z ludźmi starszymi i potrzebującymi pomocy	1. Wspieranie rozwoju różnych form działań wolontariackich i opiekuńczych na rzecz seniorów wśród młodzieży i osób starszych: <ul style="list-style-type: none"> ⇒ powstanie biura pośrednictwa pracy dla wolontariuszy, ⇒ przeprowadzenie kampanii informacyjnej na temat aktywizacji osób starszych poprzez pracę w formie wolontariatu, ⇒ powstanie spółdzielni socjalnej usług opiekuńczych ⇒ powstanie Domu Dziennego Pobytu dla osób starszych 	2009 rok	CDSiW*
		2010 rok	CDSiW
		2010 rok	MOPS
		2011 rok	MOPS
	2. Udzielanie wsparcia dla organizacji pozarządowych realizujących zadania na rzecz podtrzymania sprawności fizycznej seniorów.	2009-2015	WPS
	3. Przeprowadzenie diagnozy poziomu życia i potrzeb osób w wieku powyżej 75 lat.	2009-2011	MOPS
Rozwój różnorodnych form integracji społecznej z udziałem osób starszych.	1. Zawiązanie Koalicji na rzecz aktywizacji i pomocy osobom starszym.	2010 rok	CDSiW
	2. Przygotowanie i przeprowadzenie informacyjno – promocyjnej kampanii medialnej dotyczącej problemów wieku senioralnego.	2010 rok	CDSiW
	3. Wspieranie powstawania integracyjnych stowarzyszeń senioralnych i innych grup.	2009-2015	WPS
	4. Rozwój i promowanie oferty edukacyjnej, kulturalnej i rozrywkowej dla emerytów.	2009-2015	Wydział Kultury Sportu i Rekreacji,

		<ul style="list-style-type: none"> ⇒ „Kawka za złotówkę !” ⇒ „Kino za złotówkę !” ⇒ „Poczytaj mi !” ⇒ „Miejsca przyjazne seniorom” ⇒ Tomaszowska Akademia Seniora 		<p>Wydział Edukacji, WPS, Ośrodki Kultury</p> <p>CDSiW</p>
<p>Wspieranie rozwoju specjalistycznych usług ukierunkowanych na zaspokajanie potrzeb osób starszych</p>	1.	<p>Wspieranie rozwoju usług medycznych z zakresu geriatry i gerontologii oraz dostępu do rehabilitacji.</p>	2009-2015	WPS, ORDN
	2.	<p>Wspieranie i rozwój systemu dostarczania posiłków dla unieruchomionych osób starszych do miejsca zamieszkania.</p>	2010-2015	MOPS DPS -y
	3.	<p>Zabezpieczenie podstawowych potrzeb mieszkaniowych:</p> <ul style="list-style-type: none"> ⇒ monitoring korzystania z dodatku mieszkaniowego przez seniorów, ⇒ podejmowanie działań zmierzających do rozwiązania problemów zaległości czynszowych, ⇒ działania wspierające w wykonywaniu prac remontowych, ⇒ stwarzanie możliwości zamiany mieszkań przystosowanych do indywidualnych potrzeb. 	<p>2009-2015 2009-2015</p> <p>2009-2015 2009-2015</p>	<p>MOPS MOPS/ WPS</p> <p>MOPS/ OSiR/WPS TTBS/WPS</p>

* Centrum Dialogu Społecznego i Wolontariatu

6. Źródła finansowania

Podstawowe źródła finansowania działań na rzecz realizacji Miejskiego Programu Senioralnego:

- 1) środki z budżetu państwa,
- 2) finanse samorządowe,
- 3) Fundusze Strukturalne Unii Europejskiej w szczególności:
  - Europejski Fundusz Społeczny,
  - Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego,
- 4) Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego,
- 5) Norweski Mechanizm Finansowy,
- 6) sponsorzy,
- 7) udział własny beneficjentów,
- 8) inne.

7. Uwagi końcowe

Prace nad „Miejskim Programem Senioralnym na lata 2009 - 2015” prowadzone były przez zespół pracowników Urzędu Miasta w składzie:

1. **Waldemar Wendrowski** - **Z- ca Prezydenta Miasta**
2. **Wanda Rybak** - **Naczelnik Wydziału Polityki Społecznej**
3. **Małgorzata Śmiechowicz** - **Zastępca Naczelnika Wydziału Polityki Społecznej**
4. **Wiesława Goździk** - **Inspektor w Wydziale Polityki Społecznej**
- 5.. **Agnieszka Kubica** - **Inspektor w Wydziale Polityki Społecznej**

Do współpracy, w ramach konsultacji społecznych, zaproszeni zostali goście reprezentujący organizacje pozarządowe, placówki opiekuńcze oraz grupy nieformalne w szczególności związane z poruszaną tematyką.:

1. **Dorota Jakóbczyk** - **Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej**
2. **Józef Lenarczyk** - **Senioralne Koło Osiedlowe**
3. **Hieronim Kliszewski** - **Senioralne Koło Osiedlowe**
4. **Jadwiga Pałyga** - **Polski Związek Emerytów, Rencistów i Inwalidów**
5. **Anna Pawlak** - **Dom Pomocy Społecznej Nr 1**
6. **Marianna Przewoźnik** - **Stowarzyszenie Rodzin Dzieci i Osób Niepełnosprawnych**

7.	Danuta	Sosnowska	-	Dom Pomocy Społecznej Nr 2
8.	Józef	Staniszewski	-	Przewodniczący Miejskiej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych
9.	Krystyna	Wilk	-	Tomaszowski Uniwersytet Trzeciego Wieku Radna Rady Miejskiej
10.	Lucyna	Zielińska	-	Polski Związek Emerytów, Rencistów i Inwalidów
11.	Małgorzata	Ziółkowska	-	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej

Zapisy zawarte w niniejszym dokumencie będą realizowane w założonych kierunkach w miarę posiadanych w samorządzie i pozyskanych z zewnątrz środków finansowych. Nadzór nad wykonaniem Programu prowadzony będzie przez Wydział Polityki Społecznej we współpracy z Miejskim Ośrodkiem Pomocy Społecznej, zainteresowanymi organizacjami pozarządowymi oraz jednostkami organizacyjnymi bezpośrednio związanymi z problemami osób starszych.

Dokument jest opracowaniem otwartym i „elastycznym”. Może podlegać okresowym weryfikacjom i modyfikacjom związanym ze zmieniającą się rzeczywistością społeczno-ekonomiczną, potrzebami miasta oraz stanem prawnym.

Autorzy Programu składają serdeczne podziękowania wszystkim, którzy przyczynili się do jego powstania.

Spis wykresów:

Wykres 1 Struktura wiekowa osób starszych – mieszkańców Tomaszowa Mazowieckiego..... 11

Wykres 2 Wartość zadań wspierających aktywność osób starszych 17